

The
OFF Series

סדרת "OFF": קולנוע אוונגרדי מתוך ארכיון הסרטים הישראלי

Avant-Garde films from the Israeli Film Archive

ממונה במרכז לאמנות ומדיה
על שם דניאלה פסולן
mamuta
at the daniela passal
art and media center

המרכז לאמנות עכשווית
The Center for Contemporary Art

סדרת OFF

קולנוע אוונגרדי מתוך ארכיון הסרטים הישראלי
ספטמבר 2009 – ינואר 2010

המרכז לאמנות עכשווית, תל אביב

הגלריה ע"ש רחל וישראל פולק,
ביה"ס לאמנויות וטכנולוגיה, סמינר הקיבוצים

מנהל: סרגיי אדלשטיין

הפקה: דיאנה שואף

ע' הפקה: אפרת קדם, שי יחזקאלי

מנהלת ארכיון: רותי סלע

יחס"צ: מעין אמיר

עיצוב גרפי והפקה: קובי ברחד | נועה שורץ
עריכה לשונית ותרגום: דריה קסובסקי
קדם דפוס והדפסה: דפוס ער. בע"מ, תל אביב

בתמיכת קרן משפחת אוסטרובסקי.

www.cca.org.il

www.mamuta.org

סדרת "OFF": קולנוע אוונגרדי מתוך

ארכיון הסרטים הישראלי

ק

חלקה הראשון של הסדרה כולל חמש תוכניות של קולנוע ניסיוני, המביאות מבחר רחב של סרטים ששפתם רחוקה משפת הקולנוע המסחרי והתיעודי. במסגרת הסדרה יוצגו סרטים החוקרים את המדיום הקולנועי, את שבירת הליניאריות הנרטיבית או היעדר מוחלט של נרטיב, את העריכה כצורה אמנותית, ומתארים חיפושים אסתטיים ופואטיים אחר צורות קולנועיות אוונגארדיות, שבהם הפילם, הסאונד והאור משמשים כחומרי יצירה מרכזיים. כל הסרטים קובצו מתוך ארכיון הסרטים של סינמטק ירושלים, והם מהווים סרטים מרכזיים בתולדות הקולנוע אשר בזמנם קראו תיגר על הז'אנר הקולנועי ומתחו את גבולותיו. חמש תוכניות אלה מהוות גם מבוא היסטורי וכתונולוגי להתפתחות אמנות הווידיאו ומוקד התייחסות חשוב בתולדות האמנות.

בחלקה השני של הסדרה יוקרנו תוכניות וידיאו־ארט על יצירותיהם של אמנים מרכזיים בתולדות הווידיאו־ארט.

הקולנוע של דוד אבידן

.1

דברי מבוא: ניסים קלדרון

דוד אבידן, II

ק

“זהו סרט על הצורך להיפטר מהסרט”
(מתוך II, במאי: דוד אבידן, 1969)

דוד אבידן, מי שנחשב לאחד המחדשים הגדולים של השירה העברית וליוצר ששאף תמיד להרחיב את גבולות השפה, לא הסתפק בניסויים בתחום השפה המילולית. כמו אמנים פלסטיים ומשוררים רבים בעולם בשנות ה־60, הוא פנה לאמנות הקולנוע במטרה לחקור את הדימוי הוויזואלי ואת תנועתו על פני רצף של זמן. מבחינות רבות אבידן הקולנוען היה מסונכרן לחלוטין עם מגמות שהתרחשו בעולם הקולנוע האוונגרדי של שנות ה־60 וה־70, כגון חקירת המאפיינים הייחודיים של המדיום הקולנועי, עיסוק במטא־שפה של הקולנוע, שימוש בטכניקת הקולאז' כחלופה לנרטיב של הקולנוע הקונבנציונלי, שימוש בסאונד אי־סינכרוני וברפלקסיביות,

בתכנית:

-

II, 1969, דק' 15

הכול אפשרי, 1968, דק' 15

MI, 1970, דק' 27

-

[סה"כ 57 דק']

דוד אבידן, הכול אפשרי

שאותתה לצופה כל העת כי הוא צופה בסרט, באשליה מתווכת, ולא בהיצג של המציאות.

נראה כי אחד הדברים שריתקו את אבידן יותר מכול, כמשורר שהגיע אל הקולנוע, הוא מנגנון העריכה, המייצר את הריתמוס של הסרט. בסרטיו מין, זוז ובמיוחד בסרטו הראשון, הכול אפשרי (1968), הוא יוצר מונטאז' אינטנסיבי, דיס־הרמוני ואגרסיבי של ניגודים, המזכיר ברוחו את המונטאז' הריתמי של סרגיי איינשטיין. העריכה יוצרת מקצב סטקטו, מהיר ומקוטע, ומחוללת דיס־אוריינטציה במרחב ובזמן. בסרט הכול אפשרי הדבר ניכר באופן שבו אבידן מראה, כמעט מכל זווית אפשרית, את האקדח שבאמצעותו הוא יורה, וכן באופן שבו הוא מציג פעולה מסוימת שוב ושוב על המסך, חוזר עליה בכל פעם מנקודת מבט אחרת. כך הוא יוצר עריכה בעלת ממד קוביסטי, המעלה על הדעת את המונטאז' של קולנוען האוונגרד האמריקני, סטן ברקהאג', ואת סגנון העריכה של ז'אן־לוק גודאר. המונטאז' של אבידן יוצר חוויה של הלם אצל הצופה, וכך משתלב באופן מרתק עם תוכנו הנבואי והמצמרר של הסרט: אבידן מגיע לכיכר רבין (כיכר מלכי ישראל דאז) כשאקדח בידו. הוא מהלך בשטח "הסטריילי", יורד במדרגות שבהן ירד שנים אחר כך יצחק רבין, ויורה מספר יריות באקדחו. בפס הקול נשמעות השורות הבאות: "שמונת הקושרים נכנסים אחד לאחד לקפיטול. הם קרבים כלהק חתולים כבוד אל קיסר הניצב כשגבו אליהם." ובהמשך: "הגם אתה, ברוטוס?".

קולנוע סוריאליסטי

2.

דברי מבוא: סרג'יו אדלשטיין / קבוצת Sala-Manca

לואיס בונואל, *Un chien andalou*

בתכנית:

רנה קלייר

Entr'acte (הפסקה), 1924,

22 דק'

לואיס בונואל

Un chien andalou

(כלב אנדלוסי), 1929, 17 דק'

הנס ריכטר

Ghosts before Breakfast

(רוחות רפאים לפני ארוחת הבוקר),

1927, 6 דק'

מאיה דרן ואלכסנדר האמיד

Meshes of the Afternoon

(רשתות של אחר הצהריים), 1943,

13:30 דק'

[סה"כ 59 דק']

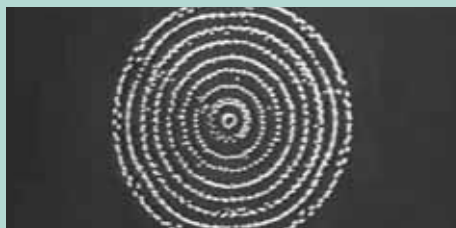
ק

התוכנית מביאה שלושה סרטים קלאסיים, שביימו בונואל, קלייר וריכטר בשנות ה-20 של המאה שעברה ברוח התנועה הסוריאליסטית, שדגלה בביטוי דרכי המחשבה באופן שאינו תלוי בתכתיבים לוגיים. לצד אלה יוקרן סרטה משנת 1943 של מאיה דרן, קולנוענית שיצירותיה ביקשו להציע אלטרנטיבה לעשייה ההוליוודית, ואף הן הושפעו מן הסוריאליסטים.

פורמליזם ואנימציה

3

דברי מבוא: סרג'יו אדלשטיין /
קבוצת Sala-Manca

ג'ון ה' וויטני, *Permutations*

נורמן מקלרן, *Neighbors*

ק

התוכנית "פורמליזם ואנימציה" מפגישה עשרה סרטים קצרים, פרי יצירתם של הבמאים לז'ה, אגלינג, ריכטר, וויטני ומקלרן, שנעשו בין השנים 1921 ו־1966. אלו הם סרטי מפתח בתולדות האנימציה האמנותית והמופשטת, שהטרימו ניסיונות דומים באמנות הווידיאו, והם מתאפיינים בחיפוש חזותי ומדיומאלי תוך חציית גבולות הז'אנר.

בתכנית:

-

פרנאן לז'ה וודלי מרפי

Ballet mécanique (בלט מכאני),

1924, 19 דק'

וויקינג אגלינג

Diagonal symphonie (סימפוניה

אלכסונית), 1924, 7 דק'

הנס ריכטר

Rhythm 21 + Rhythm 23 (ריתמוס

21 ו־ריתמוס 23), 7, 1921/23 דק'

Filmstudie (מתווה לסרט), 1926,

4 דק'

ג'ון ה' וויטני

Permutations (תמורות), 1966,

7:30 דק'

נורמן מקלרן

Chansons de chez nous (שירים

ממקומותינו), 1947, 6 דק'

Neighbors (שכנים), 1952, 8 דק'

Opening Speech

(דברי פתיחה), 1960, 7 דק'

Christmas Cracker

(זיקוקי חג המולד), 1962, 9 דק'

-

[סה"כ 75 דק']

סימפוניות של עיר

אוצר ודברי מבוא: חן שינברג

ד'א' פנבייקר, *Daybreak Express*

.4

ק

בתכנית:

-

פרנסיס תומפסון

NY, NY (ניו יורק, ניו יורק), 1957,

15 דק'

ברוס ביילי

Castro Street (רחוב קסטרו), 1966,

10 דק'

ד'א' פנבייקר

Daybreak Express, 1953, 5 דק'

יוריס איוונס, *Rain* (גשם), 1929,

12 דק'

וויליאם קליין

Broadway by Light (ברודווי

באור), 1958, 12 דק'

ד'אן מיטרי

Symphonie mécanique

(סימפוניה מכאנית), 1955, 13 דק'

-

[סה"כ: 67 דק']

הקולנוע נולד בד בדד עם תהליכי העיור המאסיביים בשלהי המאה ה־19 ובראשית המאה ה־20. כך נולד הקשר הסימביוטי בין העיר לבין הקולנוע, וחוות הצפייה הפכה להיות אחד הטקסים המכוננים של החיים האורבניים. בשנות ה־20 החלו קולנוענים אוונגרדיים לחקור את המקצבים ואת הטקסטורות של העיר הגדולה, שייצגה את הוויית החיים המודרניים באופן אי־נרטיבי. סרטים אלו הולידו את ה'אנר המוכר בשם "סימפוניות עירוניות" (city symphonies) ומוסיף להתקיים גם כיום.

בתוכנית יוצגו סרטים המציעים חזיונות פואטיים של העיר, ביניהם גשם, סרטו של יוריס איוונס, המתאר יום בחייה של העיר אמסטרדם; סרטו של פרנסיס תומפסון, ניו יורק, ניו יורק, שבו נחוות העיר ניו יורק מבעד לפריזמות מעוותות, למראות פראבוליות ולעדשות קליידוסקופיות שפותחו במשך עשרים שנה; וסרטו הראשון של ד.א. פנבייקר, *Daybreak Express*, ההופך נסיעה ברכבת התחתית של ניו יורק לשירה ויזואלית, ונעשה בהשראת ציוריו של ג'ון סלואן וצליליו של דיוק אלינגטון.

בנוסף יוקרנו במסגרת הסדרה סרטיהם של ברוס ביילי, וויליאם קליין וד'אן מיטרי, המציעים וריאציות מרתקות נוספות על נושא זה.

אוונגרד אמריקני משנות ה־20 ועד שנות ה־60: אקספרסיוניזם, ביט, סוריאליזם

אוצר ודברי מבוא: חן שינברג

פ

תכנית זו מציגה מבחר אקלקטי של קולנוע אוונגרדי אמריקני משנות ה־20 ועד שנות ה־60 של המאה הקודמת, אולם מתמקדת בזרמים המרכזיים שלו.

סרטם של רוברט פלורי וסלאבکو וורקאפיץ', חיינו ומותנו של

9413 – ניצב אמריקני, הוא אחד מסרטי האוונגרד הראשונים

שנוצרו בארצות הברית. הסרט נוצר בתקציב מזערי של מאה דולרים בהשראת הקולנוע האקספרסיוניסטי הגרמני. הוא צולם על ידי הצלם האגדי, גרג טולנד, מי ש־13 שנים מאוחר יותר יצלם גם את האזרח קיין של אורסון וולס, שאף הוא מיוצג בתכנית זו בסרט ניסיוני קצר שביים בשנת 1934, סרטו הראשון.

סרטו של הצלם והקולנוען, רוברט פרנק (בשיתוף עם אלפרד

לסלי), Pull My Daisy, הוא מן המייצגים והמאפיינים ביותר של דור "הביט"; מפגן מרשים של אלתור שהחל לפרוח בשלהי שנות ה־50. בסרט מופיעים המשרורים אלן גינזבורג ופיטר אורלובסקי, ובתפקיד הקריין משמש הסופר, המשורר והאמן הרב־תחומי, ג'ק קרואק. בנוסף יוצגו סרטו ההיפי של המשורר ג'יימס ברואטון, המיטה,

המתאר את קורותיה של מיטה העומדת במרכז שדה, ובין סדיניה

צצים זוגות שונים בעירום, והסרט Mass של ברוס ביילי, אחד

הקולות החשובים של הקולנוע הניסיוני בחוף המערבי של ארצות הברית וממייסדי קואופרטיב הקולנוענים מסן פרנסיסקו, Canyon Cinema, גוף המתמחה מאז שנות ה־60 בהפצת סרטים אוונגרדיים.

5

← אורסון וולס,

The Hearts of Age

▼

בתכנית:

-

רוברט פלורי וסלאבکو וורקאפיץ'

The Life and Death of 9413—

A Hollywood Extra (חיינו ומותנו של

9413 – ניצב אמריקאי), 1928, 11 דק'

אורסון וולס

The Hearts of Age (לבבות הזמן),

1934, 8 דק'

רוברט פרנק ואלפרד לסלי

Pull My Daisy (משוך את המרגנית

שלי), 1959, 29 דק'

ברוס ביילי

Mass for the Dakota Sioux

(לזכר שבט הדקוטה טו), 1964, 20 דק'

ג'יימס ברואטון

The Bed (המיטה), 1968, 20 דק'

-

[ס"ח: 88 דק']